

Téma 2: Vizuální kultura – proměny paradigmatu, pravda zobrazení

Eve Sussman, 89 vteřin v Alcázar, 2004, médijní instalace

Zobrazení a obraz

(K hermeneutice malířství)

- odlišení zobrazení / obraz
- zobrazení: jeho cílem je vizuální substituce skutečnosti nebo věci, která se nachází mimo obraz (vizuální „simulace“)
- obraz je zjevným uchopením a předvedením zobrazované skutečnosti před naším pohledem; H. G. Gadamer, *Pravda a metoda*: „...obraz uplatňuje své vlastní bytí, aby nechal vystoupit zobrazené“

Mojmír Horyna, *Umělecké dílo jako rozvrh*. In: *Dějiny umění v české společnosti*. Praha 2004, s. 82.

Tři ideje obrazové racionality dle A. Gehlena

Arnold Gehlen, *Zeit-Bilder. Zur Sociologie und Ästhetik der modernen Malerei*, 1960, 2. vyd. 1986

- Řídící idea obrazové racionality: zahrnuje výstavbu, vnitřní strukturu a vztah tohoto obrazu k vnějšimu světu.
- V západoevropském umění rozlišuje tři ideje (paradigmata):
  - 1) Umění ideálního zpřítomňování
  - 2) Realistické umění
  - 3) Kubistické a abstraktní malířství (peinture conceptuelle – spočívající v teorii)

Tak probíhá „proces redukce obsahu obrazu“. Zvyšuje se „suverenita estetického“ a zdůrazňuje se subjekt.

- 1) Umění ideálního zpřítomňování
- 2) Realistické umění (G. Courbet, 1855)

Abb. Nike von Samothrake. Um 180 v. Chr., Marmor.
2,45 m. Paris, Louvre.

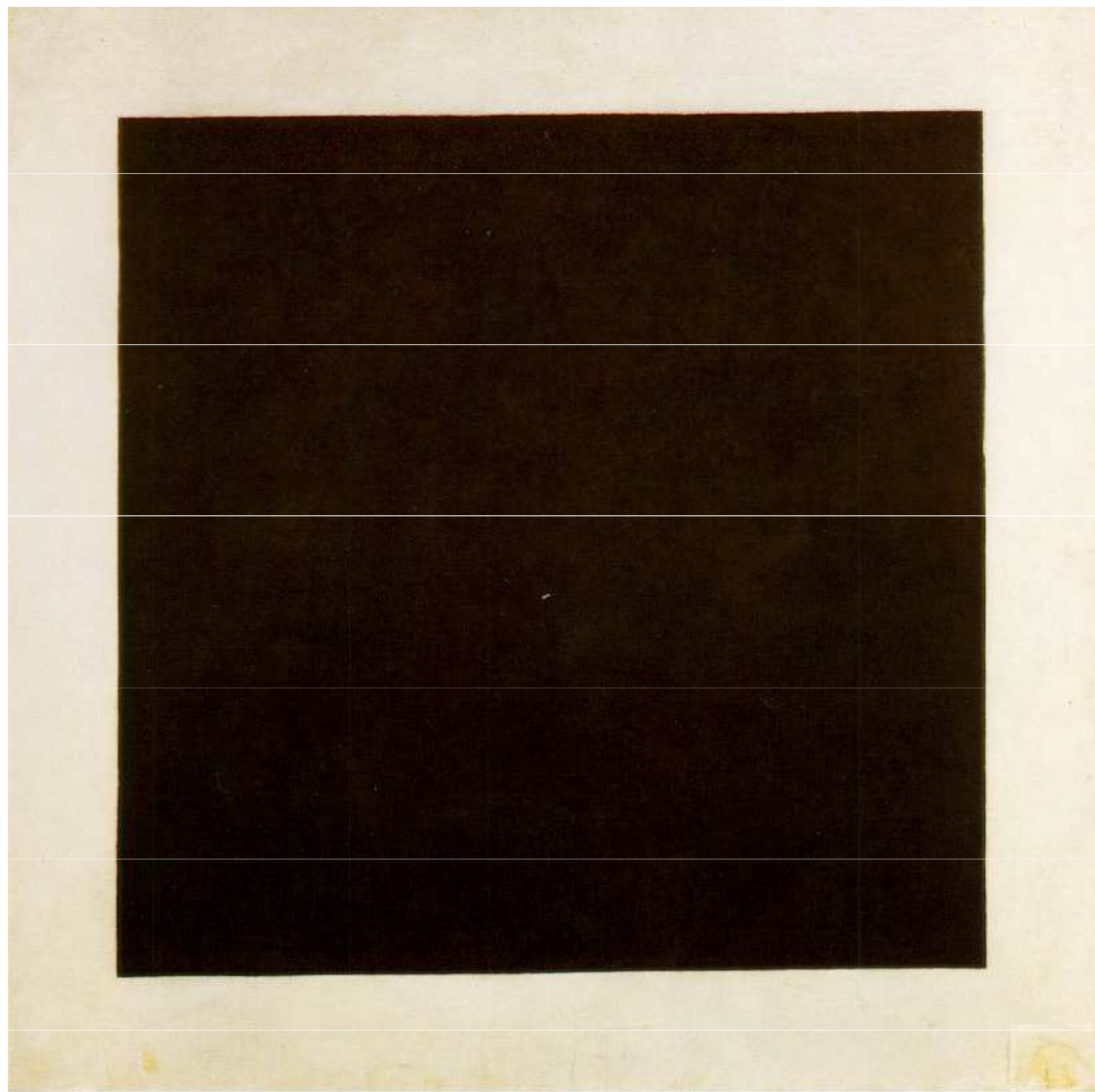

Gustave Courbet, Pohřeb v Ornans, 1850-1851

„...ukázat lidu pravé dějiny prostřednictvím pravého malířství... Pravými dějinami mám na mysli historii oproštěnou od nadlidských zásahů, které vždy převracely mravní smysl a pošlapávaly individuum. Pravými dějinami mám na mysli ty, které unikají jhu jakékoli smyšlenky. Aby mohl malíř tvořit pravdivě, musí mít oči otevřené do přítomnosti, musí k vidění používat zrak a ne šíje.“ G. Courbet, úvod ke katalogu vlastní výstavy, 1855

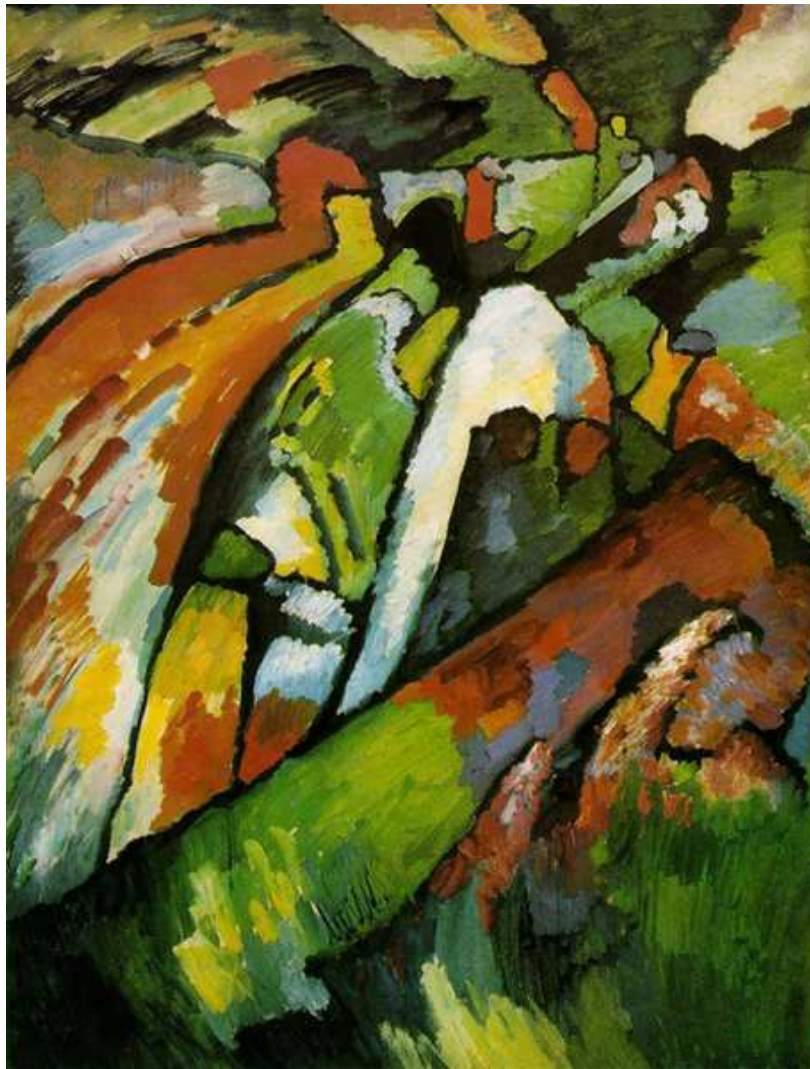
3) Konceptuální malířství (K. Malevič, 1915)

Variety abstrakce

Vasilij Kandinskij, Improvizace 7, 1910

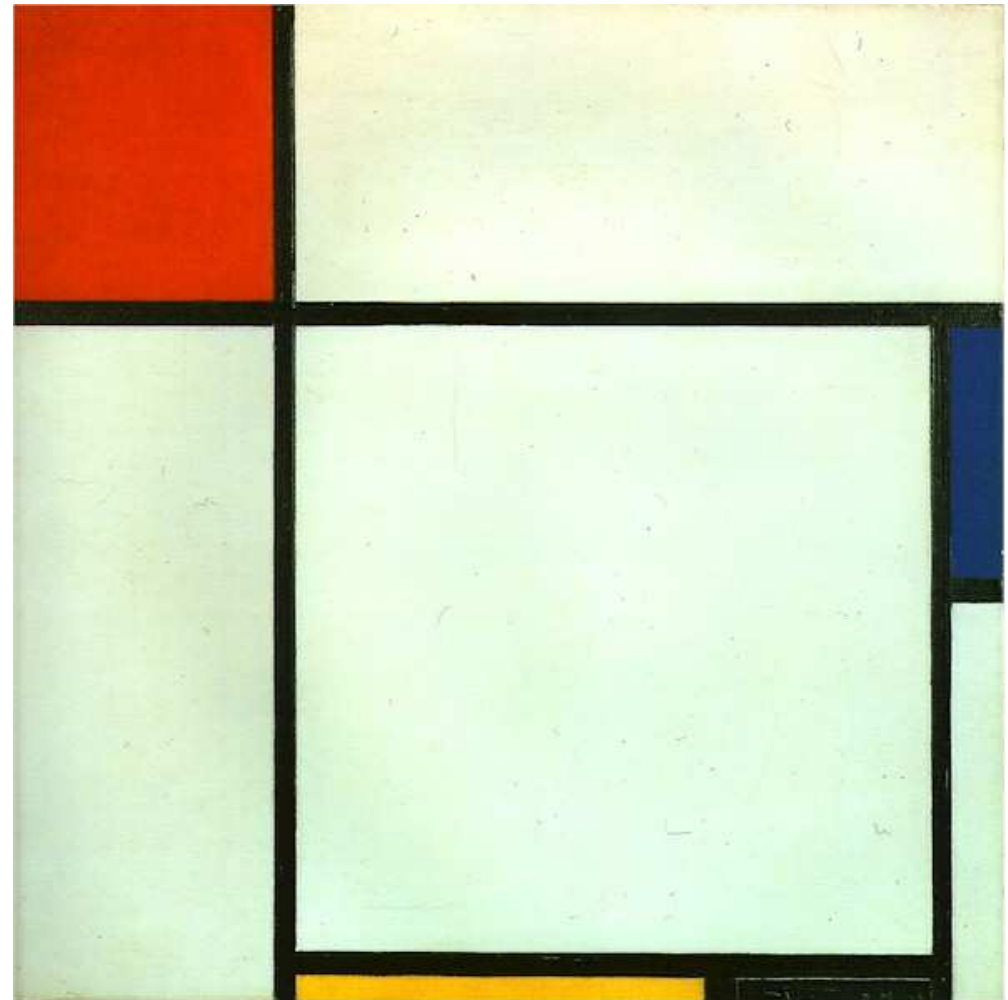
Mark Rothko, Bílý střed, 1950

Piet Mondrian, Kompozice, cca 1930

Za proměnlivými
přírodními formami je
neměnná čistá realita. Je
tedy třeba přírodní formy
redukovat až na čisté
neměnné poměry.

(P. Mondrian, Lidem
budoucnosti)

Tři způsoby vizuální reprezentace reality dle N. Mirzoeffa

Nicholas Mirzoeff, *An Introduction to Visual Culture*,
1999: platí pro západní kulturní okruh v moderní
době

1) Obraz, do 1839

Roland Barthes: Schopnost vytvořit „efekt reality“.

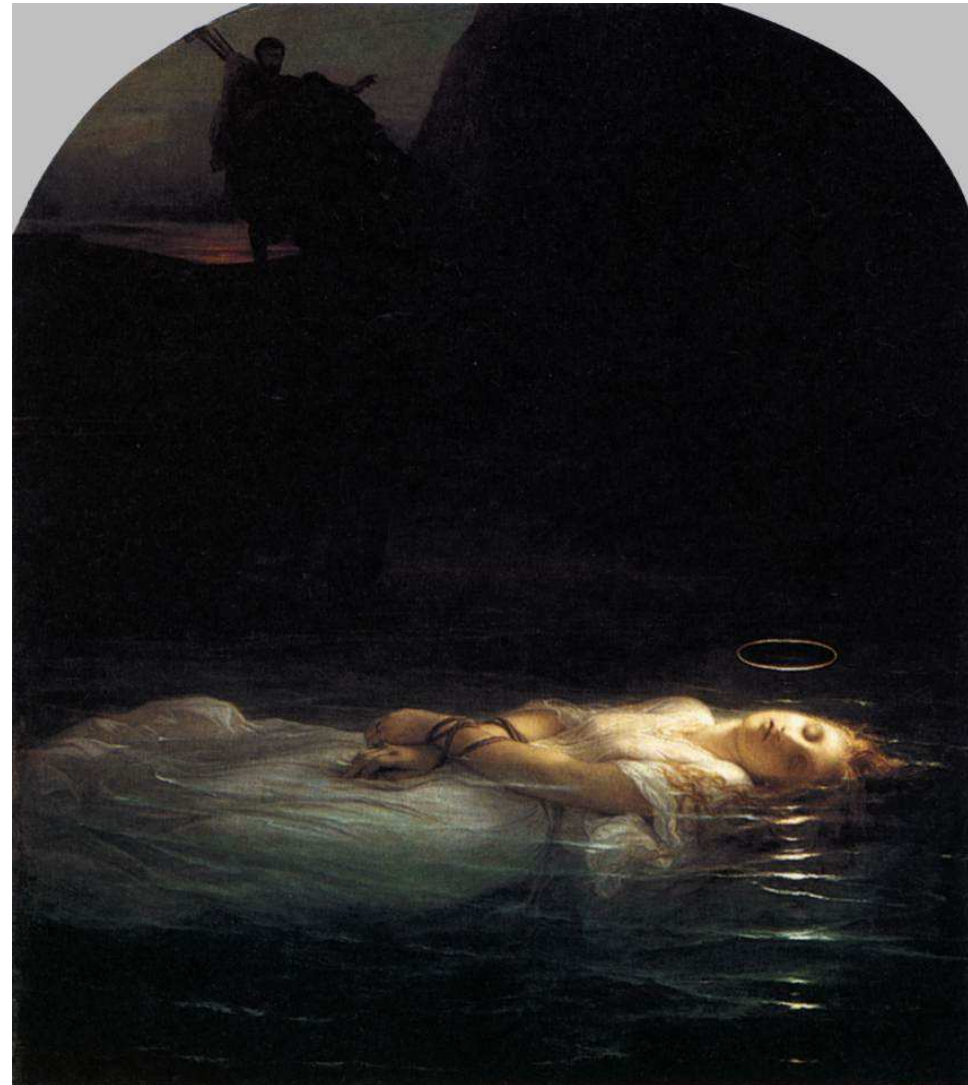
2) Fotografie, 1832-1982

Paul Delaroche, 1839: „Od nynějška je malířství mrtvo.“
(Výrok, který je malíři neprávem připisován.)

3) Virtuální realita, od 1982

Speciální efekty fy Lucasfilms: „konec fotografie jako
důkazu pro cokoli“. Tuto tezi N.M. nedávno
korigoval.

Paul Delaroche (1797-1859)

Pravda vizuálního zobrazení: evropská moderna (dle K. P. Liessmanna)

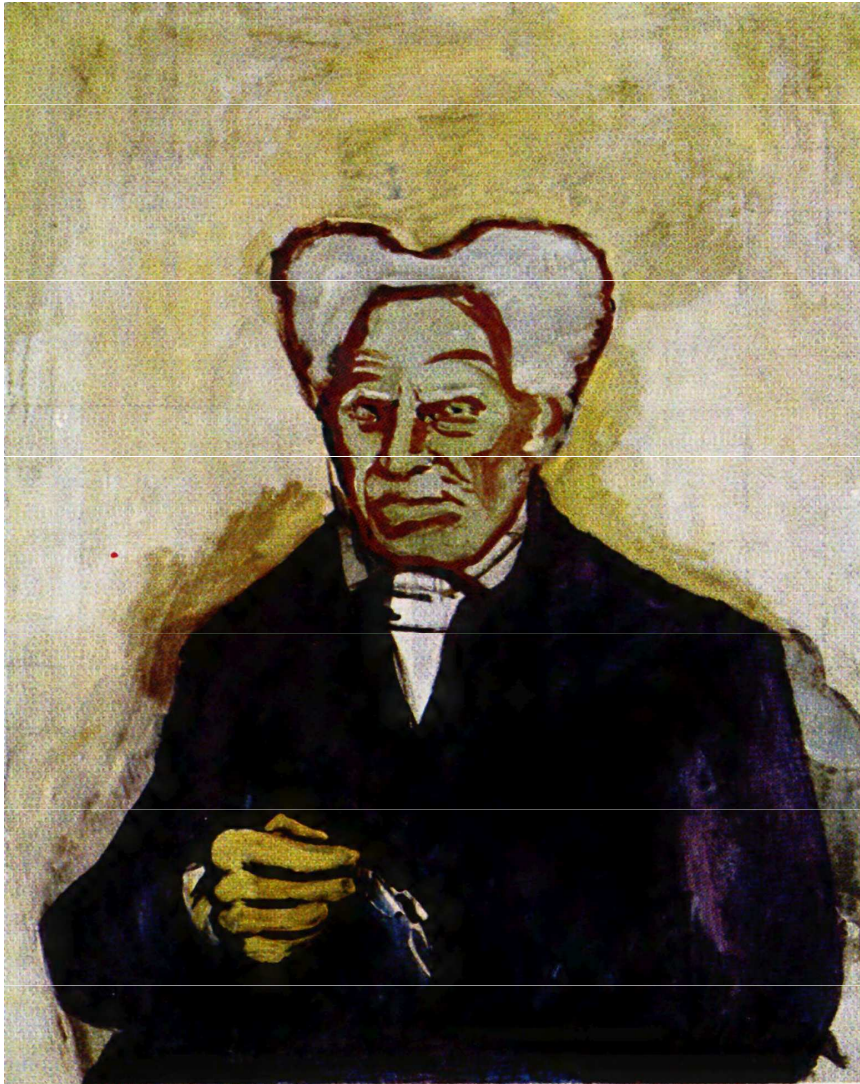
- Immanuel Kant, *Kritika soudnosti*: autonomie estetického skrze „nezaujaté zalíbení“
- G. W. F. Hegel, *Estetika*: teze o konci umění, které ztratilo „ryzí pravdivost a životnost“ a „přesunulo se spíše do naší představy, než aby udržovalo svou někdejší nezbytnost ve skutečnosti“.

Svoboda odsuzuje umění k nezávaznosti.

Pravda vizuálního zobrazení... 1. pokračování

- Arthur Schopenhauer, *Svět jako vůle a představa*: umělecké dílo jako smyslové zobrazení věčné pravdy. „Jeho jediným původem je poznání idejí, jeho jediným cílem sdělení tohoto poznání.“
- Friedrich Nietzsche: „Pravda je ošklivá: *Máme umění*, abychom nezahynuli na pravdu.“
- Konrad Fiedler: „Umění není falšováním skutečnosti, nýbrž jejím rozšiřováním. (...) nepodává věci tak jak jsou, nýbrž jak jsou viděny.“

Bohumil Kubišta, Schopenhauer (1908)
Bohumil Kubišta, Dvojník (Dvojportrét, 1911)

Max Klinger, Friedrich Nietzsche, 1902
Edvard Munch, Friedrich Nietzsche, 1906

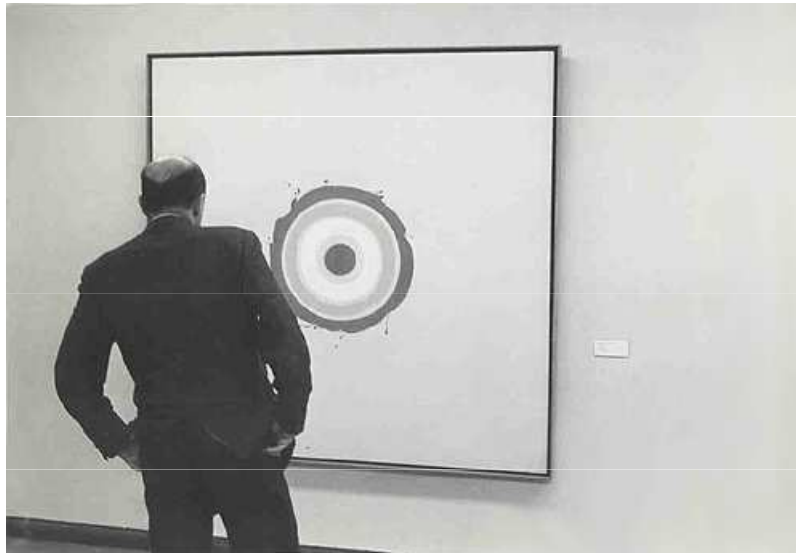

Pravda vizuálního zobrazení... dokončení

- Walter Benjamin, *Umělecké dílo ve věku své technické reprodukovatelnosti*, 1936: „aura“ uměleckého díla, kvazináboženský status. „Avšak v okamžiku, kdy už nelze přikládat na uměleckou praxi měřítko pravosti, mění se i celková funkce umění. Namísto jeho rituální základny nastoupí základna konstituovaná jinou praxí: politikou.“
- Günther Anders, *Svět jako fantóm a matrice*, 1956: „Jestliže událost se stává ve své reprodukované formě společensky důležitější než její původní podoba, pak se musí originál řídit podle své reprodukce, událost se musí stát pouhou matricí své reprodukce.“
- Arthur C. Danto, *Osvícení obyčejného*, 1984: svět umění je „světem interpretovaných věcí“.

Clement Greenberg (1909-1994) americký výtvarný kritik

Phyllis Herfield, Greenberg, 1984

Teorie Clementa Greenberga

- „(...) Ztotožňuji modernismus s mohutnou, téměř rozjitřenou sebekritickou tendencí, která začíná u filozofa Kanta. Byl to on, kdo poprvé kritizoval samotné prostředky kritiky, a proto vnímám Kanta jako prvního skutečného modernistu.

Základ modernismu tkví, alespoň jak já to chápu, v užití charakteristických metod dané disciplíny ke kritice disciplíny samotné. A to nikoli s cílem ji rozvrátit, ale naopak ji ještě více upevnit v oblasti její kompetence. Kant použil logiku k vytvoření limitů logiky, a i když ji tím velmi odpoutal od jejích starých pravidel, logika samotná zůstala daleko věrohodnější v tom, co z ní zbylo.“

Modernistická malba, 1960

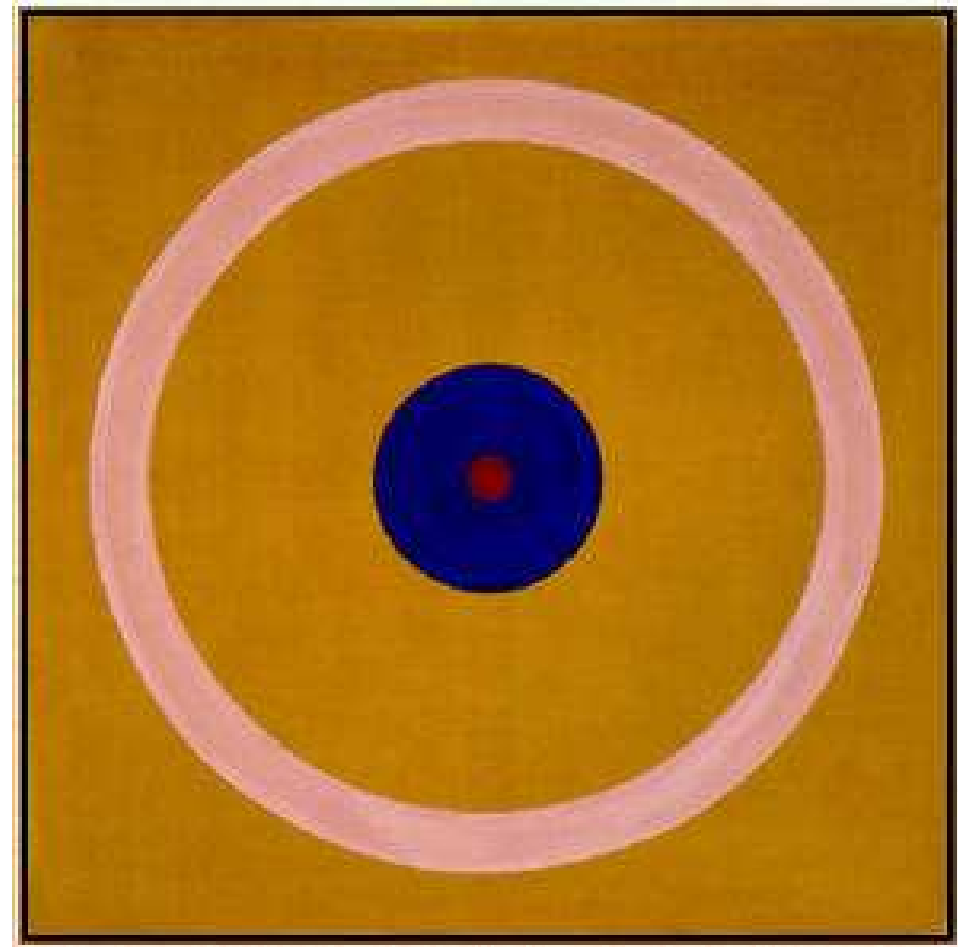
(česky: *Před obrazem*. Ed. T. Pospiszyl. Praha 1998.)

Kenneth Noland

Mosazný zvuk, 1962

...modernistické umělecké dílo se v zásadě musí vyhnout závislosti na jakékoli formě zkušenosti, která by nebyla vymezena povahou svého média. To mezi jiným znamená, že se musí vzdát iluzivnosti a jakéhokoli explicitního vztahu ke světu.

(Clement Greenberg, *Nové sochařství*, 1958)

Dan Flavin, Light Work, cca 1961

pozn.: příklad minimalistického díla, které vybočovalo z Greenbergovy
koncepce

Konceptuální umění

Srov. *Idea v umění* dle Panofského a Gombricha (viz jeho článek v Uč. materiálech)

Joseph Kosuth: *Arts As Idea Nothing*, 1968

noth-ing (nouth/ing), *n.* 1. no thing; not anything; naught: *She sat there all the evening and said nothing.* 2. no item, part, quantity, trace, etc., of something implied or mentioned: *The searchers found nothing in the woods. Say nothing of our talk.* 3. no matter of any kind: *A perfect vacuum would consist literally of nothing.* 4. a complete absence of reward, value to be received or given, meaning, etc.: *hopes that come to nothing; an antique worth next to nothing; to expect something for nothing.* 5. something of no importance: *Oh, my headache is nothing now.* 6. a zero quantity: *Nothing from nine leaves nine.* 7. a trivial utterance: *to say sweet nothings.* 8. no great effort, trouble, etc.: *There's nothing to fixing this if you know how.* 9. nothing but, nothing other than; only. 10. nothing doing, a. emphatically no; certainly not. b. no perceptible activity of note: *There was nothing doing in town.* —*adv.* 11. in no respect or degree; not at all: *Nothing dismayed, he repeated his question.* [orig. two words: no thing]

Joseph Kosuth
Four Colours Four Words, 1966

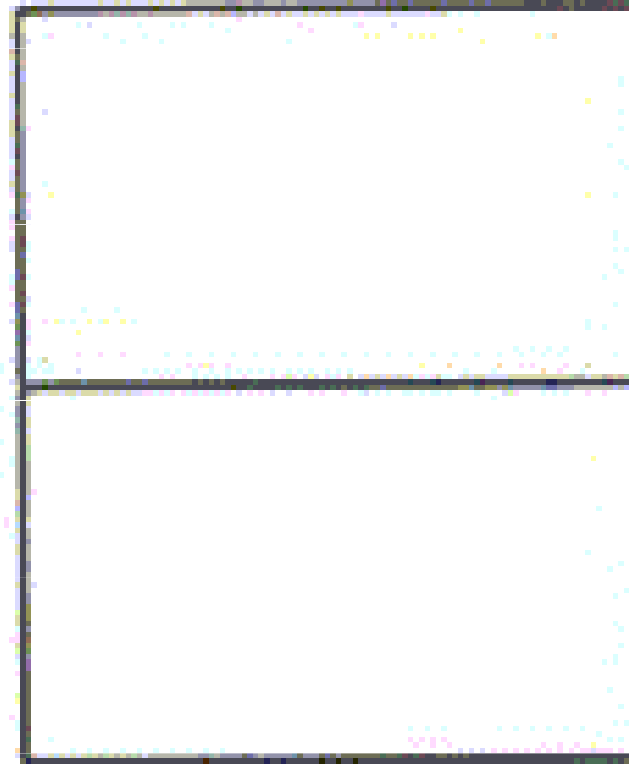
Umění a teorie

(A. C. Danto, Osvícení obyčejného)

srov. Online Conference in Aesthetics v Uč. materiálech

J.

K.